

Zápisky z konferencie EAZA 2003 v Lipsku *Notes from EAZA Conference 2003 in Leipzig*

RNDr. Peter Lupták
ZOO Bojnice

Cesta E55 bola 16. septembra iná. Namiesto živých vymalovaných dekorácií vo výkladoch, upúťavali rôzne, vraj „smiešne“ namalované autá. Aspoň tak sa vyjadrila pracovníčka čerpacej stanice v Cínovci, ktorá postrehla vyššiu frekvenciu áut zo zoologických záhrad. Všetky smerovali do Lipska. V dňoch 16. až 21. septembra sa v meste výstav a veľtrhov mal uskutočniť v poradí 20. ročník celoeurópskej konferencie EAZA.

Lipská zoo slávila jubilejných 125. rokov od jej založenia. V posledných rokoch zaznamenáva silný progres, najmä vďaka štedrej podpore mesta. Historické stavby z 19. storočia a obstarožné pavilóny v duchu industriálneho technokratizmu uctievajúceho hranaté proporcie a veľa betónu začínajú dopĺňovať ultramoderné chovné zariadenia. Rodí sa zoo 21. storočia. Nemecký precíz zaručoval hladký chod akcie, aj keď sa musím priznať, že ma zaskočila pomerne málo vyluxovaná záhrada. Na nemecké pomery by som neočakával pavučiny vo dverách ubikácie pre oryxy alebo spustené a do červena zahrdzavené klieky šeliem. Myslím, že čosi z tej východonemeckej nedôslednosti tu zostalo, pochopiteľne implantovanej od východných súputníkov najmä skrze dôverne známy spoločenský systém, ktorý tu panoval a bol posilnený nám blízkou mentalitou.

Konferencia začala, prebehli prvé uvítacie reči, za zoo riaditeľ Jörg Junhold a za EAZU Hans-Ove Larsson. Bert de Boer načal prvý odborný príspevok, v ktorom okrem iného vyslovil apel na členské inštitúcie, aby viac kooperovali a do EEP programov angažovali nových a ďalších koordinátorov. Nemohol sa vyhnúť hodnoteniu ich práce, niektorí z nich nepracujú tak, akoby mali. Ešte stále sa očakáva nárast EEP programov, čo zvýši už teraz veľkú záťaž na exekutívu EAZA. V plánovaní kolekcí sa naďalej bude potrebné zameriavať na maximálnu druhovú diverzitu, v in situ práci majú zmysel len kvalitné a užitočné projekty. Informoval o vzniku EPMA Group, čo je poradná skupina v otázkach manažmentu európskych populácií. Hodnotil evolúciu zamerania komunity koordinátorov EEP, v oblasti edukácie o zaväzujúcej zodpovednosti voči 60 miliónom návštevníkov európskych zoo. Za exekutívu EAZA Koen Brouwer informoval o odchode prezidenta Persányiho na ministerstvo životného prostredia a vody Maďarska. EAZA dostala 11 nových prihlášok, celkovo prebehlo 19 rôznych screeningov a exkurzia na Balkán zistila existenciu 30 zoo inštitúcií. Spokojnosť vyslovil s narastajúcim počtom návštev webstránky EAZA (50 v member area denne) a 150 online. EAZA vydala v ostatnom období impresívny zoznam publikácií (EAZA Yearbook 2000, Zoo Nutrition News, Membership Directory 2000, Proceedings Prague 2001, pravidelný EAZA News a TAG Surveys 10th). Zaujímavé boli štatistiky: európske zoo zamestnávajú 14436 pracovníkov, privítali 59122302 platiacich návštevníkov, chovajú 65258 exemplárov cicavcov a 85361 jedincov vtákov. Nate Flesness, šéf ISISu, zhrnul celú genézu od začiatku v roku 1974, počnúc zmenami v technológiách a končiac nárastom členstva na súčasných 604 členov. Predstavil novú víziu, možno povedať víziu budúcnosti. Táto sa

volá ZIMS. Ide o prevratnú ideu zjednocujúcu všetky súdobé databázové nástroje do nástroja jediného. Inými slovami v blízkej budúcnosti, by nám mal slúžiť jeden jediný nástroj, v ktorom nájde pracovník zoo informácie všetkého druhu, od identifikačných záznamov zvierat po veterinárne informácie. V princípe vzniká nová organizácia, s novou štruktúrou a dizajnom. Globálny projekt je zatiaľ v štádiu tvorby, analýzy a dizajnovania webovského softvérového nástroja. Ten by mala vyvinúť americká firma za asi 18 až 24 mesiacov. Dva roky sa len formovala idea ZIMSu, teraz je na rade vývoj softvéru, v rokoch 2005-6 by sa mali naplňovať dáta. Projekt zatiaľ nie je finančne zastrešený, začína sa kampaň na získanie prostriedkov (na naše pomery dosť astronomických). Nám len ostáva dúfať, že tento globálny nástroj príde a že sa ho dočkáme. Mal by nám predovšetkým pomôcť.

CEBID TAG

Francúzskou nonšalantnou veselosťou Pierra Gaya ošperkovaný Cebid TAG začal Jan Vermeer poinformovaním o stave v chove saimiri (kotul). Pretrvávajú obvyklý problém umiestnenia prebytočných samcov. Pierre de Gay prednášal o systematike a rozšírení pavučiakov (chápáni). Najprv sa venoval Kolumbii, ktorú osobne navštívil. Je to krajina známa politickou nestabilitou, no patrí k najvýznamnejším miestam sveta, pokiaľ ide o biodiverzitu (hot spot diversity). Základným problémom ochrany pavučiakov je ich málopočetnosť a fragmentovanosť jednotlivých populácií. Postupne sa venoval jednotlivým druhom: *Ateles hybridus* – tu je neisté rozlišovanie medzi poddruhmi *A.h.hybridus* a *A.h.brunneus*. Podľa všetkého je dôležité brať v úvahu ich rozšírenie, západne od Rio Magdalena sú to *brunneus*, na východ *hybridus*. Údajne jestvuje latinoamerická plemenná kniha pavučiakov, žiaľ, žiadnu sa mu nepodarilo ani vidieť. Pavučiačky sú mimoriadne senzitívne druhy opíc, z habitatov narušených človekom miznú ako prvé. Navyše sú prenasledované pre mäso, na medicínske účely a zvlášť citlivé sú na žltú zimnicu. Zoo Doue pripravila poster s ohrozenými pavučiakmi a tapírmí. Zúčastňuje sa na reintrodukcii *Allouata seniculus*, *Saguinus leucopus* a *Ateles fuscipes robustus*. Spolu s environmentálnou organizáciou Ecolombia sa podieľala na založení rehabilitačného centra primátov La Pintada na Rio Cauca. O poddruhu *Ateles fuscipes robustus*, ktorý je v EEP už 8. rok, máme z prírody mizivé informácie. V Kolumbii operujú guerillas a všetko valcuje deforestácia. Zatiaľ boli iniciované dva reintrodukčné projekty, v Paname a kolumbijskom Dariene. Spomenul prácu významného kolumbijského ochranára, Franza Kastona Valdeza, ktorý sa snaží o sensus miestnych pavučiakov a horských tapírov. Pierre Gay sa ešte sústredil na ich bývalú dŕžavu – Francúzsku Guianu, kde sa snažia zistiť stav iného druhu pavučiačka – *Ateles paniscus* – v zatiaľ takmer neprebádanom území a bez ochranného režimu. Fotky z týchto pozoruhodných aktivít sa dajú nájsť na webadrese spidermonkey.zoodoue.fr. Pierre Moisson, nový riaditeľ Zoo Mulhouse, rozprával o projekte pre malpu žltoprsú (*Cebus xanthosternos*) v Brazílii. Ďalej sa niečo málo debatovalo o opiciach títi (rod *Callicebus*), o ktoré síce je veľký záujem, ale zatiaľ ich chová len 6 inštitúcií, aj to iba *C. cupreus*.

Druhé plenárne rokovanie pojednávalo o vyhodnotení EAZA kampane venovanej tigrom. Sarah Christie pochválila neeazovské zoo z Ruska, ktoré aktívne spolupracovali. Na 6 avizovaných projektov už distribuovali viac ako 79000 Euro. Nasledoval prehľad o aktivitách, najprv z Ďalekého Východu, kde sa napríklad uskutočnil Deň tigra

a leoparda. Znepokojujúce boli správy o čerstvých kontrabandoch a pretrvávajúcej aktivite pytlakov. Požiare posledných rokov majú dodnes vážne následky. V Kerinči na Sumatre zaistili dealerov pascí a zahájili štúdiu o predácii tigra. Na južnej Sumatre sa im podarilo zostaviť funkčnú ochranársku jednotku. Taktiež úspešné bolo zavedenie prvého telemetrického projektu tigra na Sumatre, bol tu nasadený prvý obojok s vysielacťou vôbec. O podrobnostiach rozprával londýnsky veterinár John Lewis. Najprv distingvovane a mierne pateticky vysvetľoval, že ho Sarah nenajala preto, aby ošetril jej psa po uštipnutí kobrou, ba ani preto, aby vyprostil jej zapadnutý džíp. Bolo to z toho dôvodu, aby vycvičil miestnych aktivistov vo veterinárnych zákrokoch. Dôležité bolo ukázať im ako sa správne odoberajú vzorky a ako sa treba postarať o konfiškáty. Krátky videofilm projektu s rozvláchnym úvodom a roztrasenou kamerou ukázal celý postup imobilizácie a vyšetrenia 138 kilového samca. Situácia na Sumatre stále nie je uspokojivá, celkový pokles populácie ostrova činí asi 95%. V ochrane tigra je momentálne zaangažovaných viacero medzinárodných organizácií (WWF, Save the Tiger Fund). Nás môže tešiť, že eazovský projekt 21st Century Tiger skončil v hodnotení tigrích projektov na 7. mieste. Corinne Bos z exekutívy EAZA skonštatovala registráciu 120 zoo, z ktorých 98 tento charizmatičký druh chová. Priniesla nesmierne pozoruhodné dokumentácie o kampani napr. v Rumunsku, kde boli schopní vydať špeciálne brožúrky. Na to, že vo futbale sú Rumuni pred nami, som si zvykol už dávno, ale že aj v aktivitách zoo, tak to už je čo povedať. Kampaň ešte neskončila, bude uzavretá v Kolmardene v roku 2004. Doteraz sa už vybralo 281197 Euro. Očakáva sa vybranie až 500000 Euro. V hodnotení toho, koľko ktorá zoo prispela, zvíťazili samozrejme bohaté zoo (Aalborg, Chester, Londýn). Zvláštnu cenu získala Zoo Kiev, kde napriek tomu, že musia bojovať o prežitie dokázali nájsť prostriedky, a aj keď trochu, prispeli. V tomto ohľade niektoré naše zoo žijú stále v 20. storočí.

GREAT APES TAG

Bengt Holgst avizoval ex situ smernice a kód etiky, dotkol sa katastrofálnej situácie so šimpanzami bonobo, kde spomenul 75% pokles tohto druhu v prírode. Vyzval k podpore sirotčince v Kinshase, kde sa začínajú snahy o záchranu tohto nám najbližšieho ľudoopa. Nové metodiky DNA analýz poukazujú na fakt, že v kaptívnej populácii šimpanzov učelivých je väčšina jedincov poddruhu *Pan troglodytes verus*. V práci skupiny je momentálne najdôležitejšou úlohou stanovenie cieľovej populácie všetkých druhov ľudoopov. Plánujú pripraviť aj súpis všetkých in situ projektov so spoluúčasťou zoologických záhrad. Ako vôbec prví sa na takomto projekte podieľali pracovníci Zoo Frankfurt, ktorí spolu so známym expertom Markom Bornerom z Frankfurt Zoological Society už dávnejšie spolupracovali na výskume goríl horských vo Virunge v Kongu. Záverom sa pretriasal prípad vývozu 4 goríl z Nigérie do Taipei a Južnej Afriky.

PROSIMIAN TAG

V tomto TAGu sa veľká pozornosť venovala in situ ochranárskym projektom. Najzaujímavejšie boli dva príspevky francúzskych kolegov. V prvom Pierre Moisson referoval o medzinárodnom programe záchrany lemurov modrookých (*Eulemur macaco flavifrons*) v Sambirane. Celá oblasť je výnimočná osobitným druhom lesného porastu, tzv. „sambirano forest“, ktorý je typický výskytom 220 druhov rastlín (z nich 42% je endemických). V časti územia sú mangrovy (Analovory Forest). Členovia projektu tu

zistili 30 z tejto oblasti neopísaných druhov plazov a nesmierne vysokú denzitu orliakov madagaskarských. WCS (World Conservation Society) predpokladá na príbrežných ostrovoch možný výskyt zdravej populácie dugongov. V roku 2001 UNESCO vyhlásilo oblasť za morskú biosférickú rezerváciu. V duchu hesla Volamaitso, čo znamená čosi ako „Zelené peniaze“, sa rozbehli projekty na zabezpečenie nedostatkovej vody pre miestne komunity a podporu poľnohospodárov v reforestácii. Sambirano má rozlohu 1532 km². V rámci vedeckého výskumu sa začali zaoberať štúdiom genetiky populácie *Eulemur macaco*, fylogenezou a speciáciou rodu *Lepilemur*, porovnávacou genetikou *Hapalemur simus* a *Hapalemur griseus* a vyčlenením nového druhu *Hapalemur ranomafanensis*. Všetky tieto projekty prebiehajú cez externých pracovníkov a študentov. V roku 2003 sa začalo 5 nových projektov venovaných *E.m.flavifrons*. Ročne stojí práca študenta asi 1500 Euro. Len v roku 2003 sa financovali študentské projekty čiastkou 26000 Euro. V rezervácii to bolo doteraz už skoro 1,5 milióna Euro. Chcel by som vidieť tých, ktorí by u nás podporili projekty študentov financiami či dôverou. Christoph Schwitzer sa viac venoval zoo-populácii lemurov vari. Za zmienku stojí spomenutie až 42% mortality mláďat vari červených, silnej imbrédnosti a len 85% genetickej variability európskej populácie tohto lemura. Zoo Zürich podporuje tri projekty v oblasti mieste výskytu červených variek. Isteže to súvisí so skutočnosťou, že posledne vybudovala rovnomenný a grandiózny Masoala Rainforest, expozíciu mimoriadnych parametrov i nákladov. Rozloha expozície je 110000 m². Živé stromy dovezené z Madagaskaru, Floridy či Malajzie a sadenice z Masoaly zásobujú nielen tento špeciálny exhibit, ale používajú sa aj na dosádzanie odlesnených plôch na Madagaskare. Okrem variek tu žije ešte lemur alaotriansky a lemur bieločelý. K tomu miestne druhy žiab, gekónov, chameleónov, kačíc, volaviek a iného zvieratstva. V srdci Švajčiarska vznikla skoro dokonalá kópia madagaskarského lesa. V súvislosti s ňou plánuje zoo rozvíjať in situ projekty práve v tejto oblasti veľkého červeného ostrova, v ročnej podpore asi 100000 USD. U lemurov nezačlenených do EEP platí trend stáleho poklesu počtov. Pierre Gay zo Zoo Doue predstavil ich spoluúčasť na projekte Antongile. Nestabilná politická situácia v regióne, kde 80 japonských lodí vychytalo väčšinu rýb oblasti a tým ochromilo miestnu komunitu rybárov, nedáva ideálne predpoklady k ochranárskej misii. Je tu najväčšia zachovalá spojená plocha dažďového lesa na celom ostrove. Ľahko tu možno pozorovať lemury vari, indri a ksukoly. Momentálne sa pracuje na pláne vytvorenia jadrového územia (park Makira), kde sa počíta s reintrodukciou vari červených.

Ďalšia plenárna sekcia sa zaoberala analýzou kaptívnej populácie rysa ostrovida (Lars Verstege), mysterióznou mortalitou marabu (Cathy King) a populačnou štúdiou levíkov zlatohlavých (Kristine Leus). Geneticky cennejšie zvieratá by sa mali v riadení reprodukcie viac uprednostňovať. Volanie Kristine po hlbších populačných analýzach sa asi nedočká úrodnej pôdy, najmä vzhľadom na okrajovosť vedeckého výskumu v zoológických záhradách vôbec.

WAPCA

West African Primate Conservation Association je voľným združením zaujímavým sa o ochranu západoafrických primátov. Sandra Reichler z Heidelbergu podrobne informovala o najnovšej situácii. Pozitívnym dôsledkom aktivít tohto združenia v ghanských rezerváciách Ankasa, Bia a Krokosua bolo potlačenie pyliactva v oblasti,

najmä vďaka prítomnosti výskumníkov a protipytiackej jednotky. V zoologickej záhrade hlavného mesta Accra bolo zriadené centrum ohrozených primátov. Hľadali sa alternatívy, napr. jednou z nich je chov veľkých afrických slimákov vo veľkom a prepracovanie jeho metodiky pre miestnu komunitu. Len Zoo Heidelberg sa finančne podieľa na projekte sumou takmer 12000 Euro.

EQUID TAG

Na komisii som sa zúčastnil až od jej druhej polovice. Chris Walzer práve referoval o najnovšej situácii v Tachin Tal v Mongolsku a na niekoľkých videoukážkach predviedol ako vybavili obojkom nielen kone Przewalského, kulany, ale aj tri miestne vlky. Má to význam pre štúdium vzájomných vzťahov kopytníkov a ich predátorov. Achim Winkler zhodnotil situáciu so zebami a ostatnými koňovitými kopytníkmi a všetkým reprezentantom jednotlivých zoo poskytol vynikajúco spracované CD. Kritická situácia je s kulanmi, ich celkový počet sa odhaduje na 1500 zvierat. Zľahka sa dotkol večnej témy systematického členenia stepných zebier, kde nám zostáva orientovať sa hlavne podľa miesta pôvodu. Vizualne rozlišovanie na základe subjektívnych znakov nie je tá najlepšia cesta. Hranice medzi areálmi jednotlivých poddruhov, žiaľ, nie sú známe a nie sú ani veľmi stále. Viac pozornosti by sa namiesto stepným zebám malo venovať ostatným, ohrozenejším druhom zebier. Voľným pokračovaním tohto TAGu bola odborná prednáška Ulrike Rademacher zo Stuttgartu o stave a ohrození zostávajúcich subpopulácií zebier Grévyho v Keni a Etiópii. Projekt vznikol v spolupráci WWF, AZA a Marwell Zoo. Cieľom bolo zistiť približný stav jednotlivých subpopulácií. Tím zozbieral 14000 fotografií, sledoval zloženie skupín, GPS pozíciu, dostupnosť vody, spásanie, jednotlivé zvieratá rozlišoval cez pásy a ich charakter na pravom stehne. V oblasti rieky Uaso Nyiro, kde sa nachádza 70% kenskej populácie zebier Grévyho, je situácia priaznivá. Od 60. rokov tu na rozdiel od oblastí Shaba, Samburu, Buffalo Springs dobytok nekonkuruje. Asi 500 zebier sa tu môže bez rušenia napájať o 11 a 15 hodine. Inde taký klud nemajú a musia sa napájať v noci. Aj správanie je tu viac prirodzené, pozorovali tu vytváranie tzv. „materských školiek“. Známa súkromná rezervácia Lewa Downs je domovom asi 550 jedincov. Už 30 rokov sa sem uchylujú z okolitých oblastí, pretože tu nachádzajú bezpečie a dobytok im tu nekonkuruje. V poslednom čase sa však rieka Uaso Nyiro stala viac sezónnou a možno aj preto zebry čoraz častejšie odťahujú do nižin Laikipie. Zvyškové subpopulácie na severe sú oveľa plachejšie, čo samozrejme súvisí s vyššou mierou pytiactva a so slabšou úrovňou ochranného manažmentu. Dlhodobé efekty degradácie prostredia a nadmerné využívanie zo strany človeka opisoval tím zo všetkých oblastí. V oveľa nepokojnejšej Etiópii bola situácia ešte horšia. Na planinách Alledghi v NP Awash napočítali ledva 54 zebier. Rád by som pripomenul, že v 70. rokoch odtiaľ hlásili trojtisícovú populáciu. Zebry utekali pred tímom už na vzdialenosť 2 km. Konfliktné územie medzi Isou a Afarom malo pred 30. rokmi až 1500 zebier, dnes ich narátali 22. V Chew Bahir (predtým Lake Stephanie - objavené bratislavským rodákom Von Hohnelom a maďarom Telekim) je to pokles o 99%. K vode sa odvážia zebry jedine v noci. Výbojnější kmeň Hamra ovládol pramene predtým patriace kmeňu Borano. Pretože strieľanie je u tohto etnika veľmi populárne, doplácajú na to aj zebry Grévyho. V loveckej oblasti Borana zistil tím 24 zebier, ľudia tu zbrane nevlastnia a teda ide o bezkonfliktné územie. Na územie Ogadenského frontu sa výskumní pracovníci projektu ani neodvážili vstúpiť. Stuart Williams, pracovník IUCN,

žije v Etiópii a príšernú situáciu zebier Grévyho veľmi dobre pozná. Vypracoval návrh programu ochrany pre tento druh a celý semiaridný ekosystém, ktorý je jeho domovom. Na EAZA konferencii ho predstavila Tanya Langenhorst z Marwell Zoo. V stručnosti predniesla obrys programu, zámery a celkovú logistiku. Nemecko má veľmi silnú tradíciu vo výskume zebier Grévyho, najmä cez osobu profesora Hansa Klingela, ktorý s nim začal v 60. rokoch vôbec ako prvý západný vedec. Jeho pilotné štúdie priniesli nové poznatky o ich sociálnom správaní. Ako som sa dozvedel od Dereka Pomeroya z Makerere University v Kampale v Ugande, posledne sa venoval profesor Klingel štúdiu diviaka pralesného (*Hylochoerus meinertzhageni*) v národnom parku Lake Mburo. Na vlastné oči som sa presvedčil, že západougandské parky sú azda jediným miestom v Afrike, kde tohto najväčšieho zástupcu Suidae možno pomerne ľahšie vidieť a pozorovať.

ANTELOPE TAG

Akosi stále nie je záujem o skupinu skonfiškovaných čiernych lečve v Aqualeone. Dozvedeli sme sa, že nemecká Direkthilfe vyvíja úsilie v ruskej Kalmykii na záchrane sajgy. Pavel Moucha z Dvora Králové referoval o stave v populácii kudu malého a pretrvávajúcom probléme vysokej mortality mláďat. Kolínčan Peter Zwanzger je koordinátorom pre situáciu. Jeho mravčia práca na plemennej knihe bola ocenená ako výkon detektíva. Kudu veľký je druh Marca Damena, stále sú problémy s prebytočnými samcami a 30% úhynom mláďat. Pomerne nepriaznivá situácia vznikla v chove chocholatiek, stav *Cephalophus monticola schultzei* je nízky a podľa Marca Damena žiadne ďalšie zvieratá nie sú pre iné inštitúcie k dispozícii. Potenciálnym záujemcom odporúča začať s chovom dikdikov. Ulrich Schürer z Wuppertalu zhodnotil stav chocholatiek žltochrbtých (1.4). Údajne Zoo Belfast má sľúbené zvieratá z USA. Nick Lindsay, rovnako ako vlani, vyzval k začleneniu aboka do plánov kolekcií. Tento druh nie je vôbec v kurze, ani v našej únii nikto na výzvu Dvora o založení druhej chovnej skupiny nereflektoval. Hľadá sa nový chovateľ pánskej skupiny antilopy konskej. Eric Ruivo predstavil pesimistickú víziu pre impalu čieročelú, v roku 2002 rozvíjal kontakty s farmami v Namíbií. Renata Molčanová z „Čomutova“ predniesla pár slov o sajge, Clemens Becker zas o vysokej mortalite mláďat gazely džejran. Kristine Leus z antverpskej zoo priniesla v rámci krátkej správy o okapi veľmi nečakanú a tragickú novinu. Ešte v minuloročnej výročke z Barcelony som písal o stretnutí a prednáške Karla Rufa, riaditeľa stanice Epułu v Okapi Wildlife Reserve. Dnes už nie je medzi nami. Zahynul pri tragickej nehode v Kongu. Stanica bola dočasne paralyzovaná, vojenská ostraha vyhnaná, strážcovia sa vrátili až neskôr. Posledné čerstvo narodené mláďa na stanici dostalo meno Karl. Už sa s Karlom neprevezím z Kampaly do Bunie ponad frontovú líniu, tak ako sme sa vlani dohodli a ani mi neukáže stanicu a okolitý prales v Ituri. O žirafách sme sa toho veľa nedozvedeli. Hovorilo sa o sťažnostiach na prácu koordinátora antilopy bongo, momentálne sa hľadá aspoň dočasná náhrada. Rovnako aj pre oryxa arabského. Pre gazelu dama mhorr začal pracovať nový koordinátor zo španielskej Almería (A. Barbosa). Pre udržanie genetickej variability bude nutné čo najskôr stanoviť celkové počty populácií jednotlivých druhov antilop v európskych zoológických záhradách. Začínajú sa úvahy nad možným začatím chovu chocholatiek zanzibarských a chocholatiek Jentinkových či neznámych gaziel díbatag. Ráta sa aj s podporou IUCN, najmä pokiaľ ide o najohrozenejšie druhy. Peter Dollinger, výkonný

prezident EAZA, skonštatoval, že žiadna africká krajina nie je na zozname povolených vývozov kopytníkov a len isté výnimky majú Namíbia a Južná Afrika. Prekvapením bolo spomenutie úvah o vytvorení európskej karantény možno na bratislavskom letisku. Angela Glatston robí zaujímavý zoznam rastlín z výbehov antilop, ktoré nie sú jedovaté a zvieratá ich nežerú. Paul Vercammen referoval o činnosti arabskej skupiny. V Ománe armáda potlačila pytliactvo oryxov, Saudská Arábia má viac ako 220, Bahrajn okolo 60 a počet v Sýrii je neznámy.

OLD WORLD MONKEY TAG

Grahama Catlowa z Edinburghu prestriedaval vo vedení Neil Bemment z Paingtonu. Predniesli niekoľko návrhov pre ESB programy (langur Francoisov, pavián guinejský a hulman posvätný). Pokiaľ ide o guerézy pláštikové, od roku 1998 už nikto tento druh nemonitoruje. Po odchode Jeana Marca Lernoulda prevzal prácu na viacerých druhoch primátov Pierre Moisson. V súvislosti s americkými zoo stále platí, že američania neurobia nič pokiaľ sa nejedná aspoň o in situ projekt. Jean Luc Berthier sa podľa jeho slov naučil používať PC a poreferoval o poklese mačiakov Allenových (*Cercopithecus nigroviridis*) na 25 zvierat v regióne. Rovnako poklesli stavy mangabejov, jedinou výnimkou je mangabej čierny, ktorý prosperuje v 25 inštitúciách v počte 80 zvierat. Jednou z nich je aj Zoo Spisska z „CR“. Teresa Abello navrhovala zrušiť chovy neperspektívnych druhov a dať im miesto pre druhy ohrozenejšie. Nepáčil sa mi jeden detail, niekedy predstúpil koordinátor bez predstavenia. Nie všetci sú známi každému (napr. istý pán z Hannoveru hovoril o driloch). Werner Kaumanns zhodnotil ako jedinú optimisticky sa vyvíjajúcu populáciu makakov vanderu len európsku, americká a indická má klesajúcu tendenciu. S langurmi duk je situácia stále rovnaká, prospelo by rozdelenie do menších skupín. Naďalej sa zaoberá výskumom prijímanej potravy. V našom regióne sa blížime k optimu. Jan Vermeer skonštatoval, že 39% jávskych langurov žije v Howletts.

RHINO TAG

Úvodom sa spomínalo prvé úspešné umelé oplodnenie u samice Temba v Erfurte. V plamennom vystúpení Uda Ganslossera odzneli výzvy, aby sa viac pozornosti venovalo výskumu, či už čuchovej komunikácie alebo práci s experimentami s trusom a močom. Realita bežnej zoo je však na hony vzdialená od takýchto ušľachtilých „nadstavbových“ cieľov, nie je čas, prostriedkov ba ani kvalifikovaných ľudí. A niekedy mám dojem, že nie je ani záujem. Vedomosti z chovov v Južnej Afrike hovoria o chovateľskom úspechu v závislosti od sezónnosti, a zdá sa, že jestvuje akýsi vrchol v reprodukcii. Všetko koreluje s dávkou denného svetla verzus kvalita a kvantita potravy, sociálne zloženie skupiny, atď.). Renaud Fulconis z Amnéville priniesol informácie o 6 projektoch ochrany nosorožcov v Keni, ktoré ich zoo podporuje. Sám som mu povedal, že je veľmi neobvyklé a tým nesmierne cenné, že Francúzi pôsobia v oblasti výsočných vôd iných národov. Ide o hodnotný program na 5 rokov s 15 zainteresovanými osobami, na ktorý poskytujú 70000 Euro ročne. Naštartovali program pre nosorožcov tuponosých v Nakuru a Lewa. Istý nábeh k postupnému premnoženiu možno pozorovať aj v týchto minipopuláciách, sám som za jediný deň v Nakuru uvidel 17 bielych nosorožcov. Iniciovali používanie nové prieskumného zariadenia – lacného motorového vznášadla či reparovali termitmi rozožratú chatu rangerov v Ngulia v Tsavo. Zoo v Chestri intenzívne

pracuje v rezervácii Nkomazi v Tanzánii, najmä v oblasti edukačných programov a v podpore protipytliackych jednotiek. Dnes už pytliaci používajú i telemetriu, to čo je dobré pre biológov sa môže využiť aj na iné účely. Frankfurtská zoologická spoločnosť sa tradične sústreďuje na oblasť ekosystému Serengeti-Mara. Christian Schmidt, riaditeľ frankfurtskej zoo, rozprával a premietal diapozitívy o návrate čiernych nosorožcov do Zambie. Vyslancami inštitúcie v Afrike je manželský pár Westhausenovcov, ktorý sa usadil v národnom parku North Luangwa. Frankfurtská zoologická spoločnosť iniciovala navrátenie čiernych nosorožcov už aj v minulých rokoch, v roku 1989 sem vrátili tri jedince južnej formy čiernych nosorožcov, v roku 1997 dodali 1 zviera do legendárneho krátera Ngorongoro v Tanzánii, v roku 2000 do Krügerovho parku v Južnej Afrike. V roku 2003 zaistili odchyt samca, troch samíc a troch subadultov z neistých oblastí do NP North Luangwa. Zabezpečujú platy roty rangerov. V dlhodobom horizonte majú záujem dovieŕ až 15 exemplárov, ktoré chcú vybaviť vysielaczkami. Nevyhnutné bude vybudovanie nákladného elektrického ohradníka na solárnu energiu s výškou 1 m a dĺžkou 35 km. Nosorožce takéto nízke ohradníky rešpektujú, ostatné zvieratá ho s ľahkosťou preskočia (napr. puku). Zoo Salzburg a Viedeň iniciovali projekty pre biele nosorožce v Namíbii. Bol vyslovený i návrh na EAZA kampaň pre nosorožce, ktorá by mohla prebehnúť v roku 2006. Po výzve na otázku do pléna: „*Kto je za?*“, všetci unisono súhlasili. Po druhej otázke: „*Kto chce dobrovoľne začať pracovať?*“, všade zavládlo hrobové ticho.

O BUDÚCNOSTI AFRICKÝCH SLONOV

Pani Holly Dublin som spoznal cez jej odborné príspevky v časopise Pachyderm už dávnejšie. Na lipskej konferencii jej prítomnosť dodávala akcii vysoký medzinárodný kredit. Holly prežila celý svoj doterajší život v Afrike a 20 rokov pracovala ako poradkyňa pre WWF Africa & Madagascar. Jej životným poslaním je práca na globálnej ochrane afrických slonov. Témou jej prednášky bola základná otázka: „Aká je budúcnosť afrických slonov?“ Príspevok otvorila všeobecným úvodom, kde porovnávala stavy slonov pred dvadsiatimi rokmi a dnes, rovnako pripomenula 820 miliónov obyvateľov čierneho kontinentu, číslo nie ďaleko do miliardy. Údaje o počtoch slonov hovoria o 250000 potvrdených v južných štátoch Afriky, 120000 vo východnej Afrike, 6000 v západnej a 20000 v strednej Afrike (tu je nepotvrdených a ťažko preukázateľných možno ešte 100000 ďalších slonov). Dotkla sa všetkých ťažiskových bodov, od ekonomického významu slonov, cez ich ekologickú a estetickú funkciu, rolu „vlajkových“ druhov afrických ekosystémov, po konflikty s ľuďmi. Páčil sa mi obrazný výraz „Northern footprint“ – o vplyve vyspelejšieho severu, ktorý zanecháva na Afrike stopy veľké ako slonia šľapaj. Prejavuje sa výraznou konverziou na poľnohospodárstvo, nadmernou ťažbou dreva, rastom ľudskej populácie a prudkým rozvojom pastoralizmu. Miestne premnoženia slonov likvidujú biologickú diverzitu, inými slovami nadpočty slonov žerú biologickú rozmanitosť. Silné genetické dôkazy definitívne potvrdzujú existenciu minimálne dvoch druhov afrických slonov, ako je napokon známe už pár rokov a stále viac sa uhniesďuje v našom vedomí i v odbornej literatúre. Rozvinuli systém MIKE, čo znamená monitorovanie ilegálne zabitých slonov, ktoré sa stále drží na úrovni 7-9%. Na svetovej konferencii v čílskom Santiagu, v novembri 2002, sa Afrika ujala vlastnej pozície a vlastných spôsobov riešenia. Namíbia, Botswana a Južná Afrika majú vyšpecifikované striktné podmienky obchodu, len zo známych a legálnych zdrojov.

Zisky budú plynúť len na ochranu slonov a miestnych komunít. Stále viac problémov je s translokáciami a reintrodukciami slonov, napr. v Krügerovom parku nevedia kam podieť 1000 nadpočetných slonov. Hlavnou misiou The African Elephant Specialist Group (AfESG), ktorej Holly šéfuje, je dlhodobá ochrana slonov afrických po celom areáli ich výskytu, spracovávanie informácií, poskytovanie technických údajov a katalyzovanie ochranárskych aktivít. Sponzorské peniaze používa naozaj podľa potrieb, napríklad britské peniaze sa používajú aj vo frankofónnej Afrike. Tiež vypracúva národné plány a stratégie, bez ktorých miestne organizácie nemajú šancu získať finančné prostriedky. Bez škrupulí prirovnala skupinu expertov rôznych národov k stádu trúbiacich slonov, rôznych typov a s odlišnými jazykmi. O sebe sa nebála vyjadriť ako postreproduktívnej „cow“. African Elephant Library je knižnicou s viac ako 4500 abstraktovanými referenciami. Názory Holly Dublin na chov slonov afrických v zajatí boli veľmi radikálne. Citujem: „*Chov v zajatí neprispieva k ochrane druhu*“. Zdôvodňovala to nízkou reprodukčnou úspešnosťou a podľa nej nie je dôvod chovať tieto zvieratá v zajatí. Slony zo zajatia nie sú vhodné na reintrodukcie, branie slonov z divých stád je nehumánne, zvieratá utrpia psychickú traumu a dnes jestvuje mnoho „nadbytočných“ divých slonov. Achim Winkler sa opýtal z pléna: „*Ako budeme propagovať slonov bez slonov?*“ Pre príslušníkov zoo komunity je to možno jediný pádny argument, prečo slonov chovať. Podľa Holly je to možné, podľa viacerých zástupcov zoo nie. Edukačnú úlohu si chov slonov v zajatí určite ponechá. Zamýšľala sa aj nad tým, prečo sa koncentrovať na menej „sexy“ projekty a viac sa sústreďiť na projekty s väčším dopadom. Tiež ju trápi ako zabezpečiť, aby africký odborník nespreneveril poskytnuté financie na ochranu slonov. Pochválila činnosť dobrovoľníkov, ktorí sú pre vec ochotní spávať na dlážke. A ako môže prispieť EAZA? Predovšetkým by sa mali podporovať individuálne projekty, byť partnerom v AfESG v širších projektoch, African Elephant TAG by mohol zohrať pioniersku úlohu v podpore in situ ochrany (mechanizmy podpory, financovanie, výchovné programy). Je potrebné si uvedomiť, že v roku 2040 bude v Afrike žiť asi 1,83 miliardy ľudí!

FELID TAG

Komisia zasadala na niektorom z vyšších poschodí nebotyčného hotela Westin. Dostať sa tam pre tých, čo nebývali v tomto zariadení bez kartičiek k výťahu, trochu trvalo. A tak som prišiel až vtedy, keď Urs Breitenmoser hovoril o projekte KORA a výsledkoch analýz alelových sekvencií, na základe ktorých niektoré doterajšie poddruhy sfúzovali s inými, kým iné sa definitívne potvrdili – karpatské rysy sa zásadne líšia od škandinávskych a baltických populácií. Otáznou ostáva balkánska populácia, kde začína kampaň. Predsedníctvo komisie predstavilo mladučkú blond'atú švédku z Göteborgu, ktorá bude pracovať ako poradca pre výživu. V ochrane rysov španielskych pribudlo niekoľko umelo odchovaných mláďat, celkový stav v prírode je okolo 150 jedincov. Výsledky štúdia amurských leopardov pomocou nášľapných fotopascí priniesli potvrdenie existencie 30 zvierat. Sarah Christie spomenula činnosť ruskej organizácie Alta (Amur Leopard and Tiger Alliance). Alex Sliwa prispel úvahami o tom, prečo sa menšia pozornosť venuje malým mačkovitým šelmám. Po čase bol vzduch v miestnosti tak nedýchatelný, že niekoľko účastníkov muselo odísť. Urs Breitenmoser predstavil Online Library, kde sú dostupné všetky publikácie gratis (viac než 4200 titulov). Sarah sa pridala informáciou o online Cat Projects Database, v ktorej je zavesený aktuálny zoznam

a smernice. Následne predstavila farebné koláčiky v powepointe, ktoré rozprávali koľko peňazí poskytlí rôzne organizácie. Po nej vystúpili veterinári John Lewis z Londýna o nákaze FSE a Chris Walzer o prípadoch ochrnutia irbisov. Alex Sliwa vo svojom druhom vstupe rečnil o mačke čiernonohej. Počet klesá o tretinu ročne, 70% hynie na problémy s obličkami a tvrdil, že zdravý jedinec vodu nepije. Predstavil bezchemickú imobilizáciu a metodiku zisťovania amyloidózy. Bazilejská zoo plánuje dovoz „etošských“ levov z Južnej Afriky, pravdepodobne je tento zdroj jediným dostupným z divých populácií afrických levov.

RETROSPEKTÍVA

Stále je potrebné vracať sa k Bushmeat kampani. Ani zd'aleka nie je vec vyriešená, zatiaľ sme len v prvých krokoch riešenia krízy. Naše kampane nemôžu skončiť tak, že v jednom roku sa urobí veľký výkrik a potom sa na vec úplne spokojne zabudne. Bryan Carroll sa neustále venuje tejto kampani, podľa jeho slov je iniciatíva na pripomienkovaní v európskom parlamente. Európa je vôbec najväčší darca v tejto aktivite, na akcii sa podieľa 170 účastníkov. Prienik a získavanie podpory medzi africkými vládami, rozvojovými projektami organizácii na ochranu afrických lesov a priemyselnými drevárskymi kruhmi bude prebiehať len pomaly a pozvoľna. To isté platí o kampani pre atlantické dažďové lesy, kde participuje 97 krajín a došlo k zozbieraniu 260000 USD oproti 6000 USD, ktoré poskytlí americké organizácie. Po oznámení tohto pre Ameriku nepriaznivého skóre zaznel frenetický potlesk európskych fanúšikov. Peniaze boli prevedené do fondu na ďalšie použitie. Do roku 2006 neskromne plánujú vyzbierať 1 milión amerických dolárov. Slabá pozornosť európskych zoo sa doteraz venoval družbe s brazílskymi zoo.

Záverom by som chcel spomenúť návrhy na novú kampaň 2004-2005, ktorá by mala byť venovaná ohrozeným európskym šelmám. Svetovo najohrozenejšia mačka žije v Európe, neistú budúcnosť majú dva druhy tuleňov, norok, mačka divá a ďalšie. Koexistencia so šelmami na európskom kontinente by mala byť ústrednou témou budúcej konferencie vo Švédsku. Lipská konferencia bola predovšetkým v pracovnom duchu, pamätihodnosti mesta či okolia neboli až takým lákadlom ako na iných konferenciách, ba ani o pred- či postkonferenčné akcie nebol hromadný záujem. Celkovo sa konferencie zúčastnilo viac ako 420 delegátov. Rozlúčka s Bachovým mestom prebehla tak ako sa patrí - na organovom koncerte za znenia slávnej toccaty.